

Ob petnajstletnici Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Dr. Katja Vodopivec, direktor instituta za kriminologijo v Ljubljani

Konec oktobra letos je minilo 15 let, kar je bil pri pravni fakulteti ljubljanske univerze ustanovljen inštitut za kriminologijo. Tedaj je nastopil delovno mesto prvi konceptni delavec inštituta. Pozneje so prihajali še drugi. Bilanca torej, ki jo lahko podamo sodelavci inštituta ob njegovi obletnici, je odsev tudi njegove postopne rasti. Nobena raziskovalna ustanova ob svojem nastanku namreč nima že izoblikovanih raziskovalcev. Raziskovalci prihajajo iz prakse, zlasti tisti, ki so bili že poprej zainteresirani za analitično delo. Ob novih nalogah, ob študiju literature, drugih izkušnjah in v medsebojnem stiku pa se lahko šele sčasoma oblikujejo v samostojne raziskovalne delavce.

Danes ima inštitut šest raziskovalcev (5 pravnikov in 1 psihologa), dve delavki v knjižnici in dokumentaciji, dve administratorki. Z inštitutom še stalno sodelujeta profesorja za kazensko pravo, ki sta tudi izšla izmed inštitutskih sodelavcev. Že daljšo dobo sodeluje z inštitutom še sedem strokovnjakov z drugih delovnih področij, kakor pač to zahteva delo pri posameznih raziskavah.

Inštitut, kakršen je danes, je odsev nortranje dinamične rasti in družbene klime, ki mu je to rast omogočala. Za njegovo delovno usmeritev pa je bistveno, kako sodelavci sami in družba, ki jim nalogo poverja, razumejo vlogo raziskovalne institucije take vrste v družbeni stvarnosti. Dozdeva se mi, da je mogoče opredeliti vlogo institucije, ki se v okviru univerze ukvarja z raziskovalnimi problemi, s tremi nalogami. Te naloge so: razvijanje teorije, preučevanje prakse, opozarjanje družbe na sedanje in prihodnje probleme; iz tega izhajajoče pedagoško delo. Raziskovalna ustanova naj bi bila tako most med prakso in teorijo, med preteklostjo, sedanjostjo in prihodnostjo.

DOSEDANJE DELO INŠTITUTA

Inštitut je doslej končal 27 raziskav. Od tega štejemo 13 raziskav za pretežno teoretično orientirane in 14 raziskav za pretežno aplikativne.

Med teoretičnimi problemi je bilo posvečene največ pozornosti primerjalno pravni in mednarodno statistični primerjalni problematiki (6 raziskav), nato etnološkimi problemom (4 raziskave), sodelavci inštituta pa so se ukvarjali tudi s problemi kriminalne politike, socialne patologije in s primerjanjem

vplivov različnih kultur na kriminaliteto (po ena raziskava z vsakega področja).

Med aplikativnimi raziskavami najdemo 5 raziskav, ki se ukvarjajo s problemi prevenције in tretmana mladoletnih delinkventov in otrok; 4 raziskave, ki obravnavajo tretman odraslih storilcev kaznivih dejanj; 3 raziskave, ki dajejo podobo sodne prakse, in 2 raziskavi, ki se ukvarjata s problemi družbene prevencije kriminalitete.

Ceprav je raziskovalno delo za vsak inštitut izhodišče in njegova bazična dejavnost, ostajajo rezultati le uskladiščena zaloga vse dotlej, dokler ne morejo naleteti na odmev v družbeni praksi. Poti, ki jih ubira raziskovalna institucija za to, da bi lahko dobila stik s strokovno in širšo javnostjo, so seveda različne.

Ena od eminentnih poti za inštitut, ki je v sklopu univerze, je pedagoška dejavnost. Pedagoško delo opravlja danes pet sodelavcev inštituta, in sicer na pravni fakulteti v Ljubljani (v rednem in postdiplomske izobraževanju), na višji šoli za socialne delavce v Ljubljani in na pravni fakulteti v Zagrebu (v okviru postdiplomskega izobraževanja). Kot učni pripomoček za postdiplomsko izobraževanje so sodelavci inštituta napisali knjigo *Kriminologija I. del*, ki je izšla v Zagrebu leta 1966.

Zunaj rednega pedagoškega oblikovanja mladih profesionalcev je inštitut dolžan posredovati znanje tudi delavcem v praksi in s praktiki soočati rezultate svojega dela in spoznanja. Tako je inštitut doslej organiziral 22 seminarjev in 28 diskusijskih sestankov z delavci praktiki. Poleg tega so sodelavci inštituta sodelovali z referati na 34 seminarjih v domovini, ki so jih priredili drugi organizatorji. Predavanja s prvega seminarja za delavce prakse so izšla v posebni knjigi *Kriminologija v pravosodju leta 1957*. To je bil prvi sistematični priročnik za študij kriminologije v Jugoslaviji.

V sklop pedagoške dejavnosti štejemo verjetno lahko tudi vse tiste raziskovalce iz prakse, ki so doslej pomagali sodelavcem inštituta pri njihovem raziskovalnem delu. Kajti ni mogoče prezreti vpliva, ki ga ima sodelovanje pri analitičnem delu na prakso. Pri raziskovalnem delu inštituta je doslej sodelovalo 172 praktikov z različnih delovnih področij.

Drugi dve veji dejavnosti, s katerima je mogoče vnašati analitična spoznanja v družbeno prakso na našem torišču dela, sta zaka-

nodajna dejavnost in sodelovanje v našem samoupravnem sistemu. Sodelavci inštituta so doslej sodelovali pri oblikovanju 11 obsežnih zakonodajnih aktov v zveznem in republiškem merilu in so bili oziroma so aktivni člani 36 samoupravnih organizmov.

Naslednja pot do javnosti je tisk. Inštitut je doslej objavil 14 svojih raziskav v obliki samostojnih publikacij in 8 raziskav v povzetku v revialnem tisku. Ker pa publikacij inštituta in v revialnem tisku objavljenih izvečkov praviloma ne bere niti strokovna kaj šele širša javnost, je morda za stik z javnostjo pomembnejše nastopanje sodelavcev inštituta v dnevnem in splošnem revialnem tisku, pa tudi v radiu in na televiziji. Sodelavci inštituta so doslej izrabljali vse te možnosti, kolikor jim je uspelo in so zmogli. Vseh prispevkov, posredovanih prek množično komunikativnih sredstev in strokovnih revij, je bilo doslej več ko 500.

Za oceno ravni dela raziskovalne ustanove pa seveda ni nepomembna njena zasidranost v širšem družbenem prostoru.

V jugoslovanskem merilu sodeluje inštitut z vsemi sorodnimi inštituti in pomembnejšimi institucijami iz prakse. Njegovi sodelavci so vključeni v zvezne samoupravne organe in se udeležujejo vseh zveznih, občasno pa tudi republiških posvetovanj s področja kriminologije, kazenskega prava in socialnega varstva. Na vseh posvetovanjih nastopajo aktivno. Mnogo slabši pa je odmev delavcev v drugih republikah in zveznih institucijah na naše pismene sestavke in publikacije, napisane v slovenščini. Lahko bi rekli, da so naša dela danes bolj znana v svetovni strokovni javnosti kot doma. Morda je omembe vredno, da smo zato dodali naši zadnji publikaciji rezime v srbskohrvatskem jeziku.

V svetovnem merilu je inštitut v pisemnih stikih s 30 državami, od tega z 20 državami evropske celine, 3 azijskimi državami, 2 afriškima in 5 severno in južno ameriškimi. Sodelavci inštituta so doslej aktivno nastopali na več ko 40 mednarodnih posvetovanjih, 2 sodelavca sta aktivna člana mednarodnih organizacij. V tujem revialnem tisku je bilo objavljenih 35 prispevkov, ki obravnavajo delo našega inštituta, od tega 17 prikazov oziroma recenzij naših raziskav. Poleg tega so v dokumentacijskih edicijah registrirane doslej skoraj vse naše raziskave in tisti strokovni članki, ki so objavljeni z rezimeji v tujih jezikih.

Inštitut je sprejel doslej 83 obiskovalcev iz 26 tujih držav in je omogočil 8 predavateljem iz 6 držav predavanja s prevodi za našo javnost.

Inštitut ima knjižni fond 5733 bibliotekarskih enot in revialno dokumentacijo, v kateri

je registriranih nad 11 500 člankov.¹ Žal naša strokovna javnost knjižnice in dokumentacije skoraj ne izrablja. Uporabljajo pa jo slušatelji pravne fakultete, višje šole za socialne delavce, slušatelji postdiplomskih tečajev iz Ljubljane in Zagreba ter doktorandi.²

Ce primerjamo doslej opravljeno delo inštituta z nalogami, ki izhajajo iz njegove vloge v naši družbi in v širšem družbenem prostoru, je morda ocena opravljenega dela ugodna. Delo, ki ga opravljajo sodelavci inštituta, ustreza nalogam, ki so mu bile poverjene, in vlogi, ki naj jo ima inštitut v družbeni praksi.

Iz kratkega povzetka o dosedanjem delu pa izhaja tudi, da je raziskovalno delo samo del inštitutske dejavnosti. Čeprav je to najpomembnejši del, osnova za vse drugo delovanje, pa niti časovno niti glede na angažiranost posameznih delavcev raziskovalna dejavnost ni najbolj obremenjujoča. In še v okviru te razmeroma omejene dejavnosti pride v našem inštitutu le polovico raziskovalnega dela na teoretično raziskovalne naloge. S tega vidika dobiva verjetno univerzitetna raziskovalna institucija drugačno podobo, kot ji jo strokovna in druga javnost običajno pripisuje. Pretežni napor vseh raziskovalcev je vendarle vložen v iskanje stikov s prakso, v poskuse, vplivati na prakso. In odzivnost, dosedanja stopnja medsebojnega sporazumevanja? To je problem, pred katerim smo raziskovalci močno osebno ne gotovi, nemočni.

IDEJNA IZHODIŠČA

Kljub temu, da je v minulih letih inštitut opravljal bolj ali manj vse naloge, ki mu jih določa njegova vloga v našem družbenem prostoru, je poleg tega treba upoštevati, da dela v inštitutu 8 raziskovalcev (s profesorjema s katedre za kazensko pravo vred). Bilo bi nerealno pričakovati, da bi lahko tak kolektiv le pasivno opravljal naloge, ki so mu izrecno ali implicitno poverjene. Vsak izmed nas vnaša v svoje delo tudi tisti del svoje osebnosti in ustvarjalnih možnosti, ki ga opredeljujejo kot specifično osebnost, s tistimi idejnimi izhodišči, s katerimi želi približati del predvidljive in zanj pomembne prihodnosti sedanji stvarnosti. Tako so rezultati našega dela in vsa naša prizadevanja obarvana tudi s cilji, ki pomenijo za delavce inštituta vrednote, katerim posvečamo pri svojem delu zato, ker so del naše osebnostne

¹ Poleg tega obstaja na katedri za kazensko pravo posebna knjižnica, ki je na voljo istim uporabnikom.

² Podatke za ta del prispevka sta zbrala sodelavca inštituta tov. Boris Uderman in Dragica Fras.

orientacije, več pozornosti kot drugim. Če želi družba prehajati od spoznavanja sedanjosti in prek njega vsaj v neposredno prihodnost, mora verjetno z razumevanjem sprejeti tudi tisto dodatno vlogo raziskovalca, ki mu je unaprej ni mogla določiti, to je ustvarjalno vlogo v dosegu njegovih lastnih spoznanj in ciljev, ki si jih more postavljati (upoštevajoč pri tem, da je tudi sam raziskovalec omejen v svojih spoznanjih s časom in prostorom, v katerem živi). In prav ob teh navzkrižjih družbenih pričakovanj po eni strani in kreativnimi hotenji pa tudi posegi angažiranih raziskovalcev po drugi strani, tako se mi dozdeva, prihaja do največ nesporazumov.

Bilo bi močno pretenciozno, če bi hotela v tem sestavku razložiti idejna izhodišča vseh osmih konceptnih sodelavcev inštituta. Kljub temu, da že vrsto let delamo skupaj, smo si vendarle različni in kolikor toliko so različni cilji, h katerim stremimo. Ker pa delam v inštitutu že od vsega začetka in sem skoraj 10 let na vodilnem položaju v njem, se čutim dolžno predložiti v javno oceno svoja idejna izhodišča.

Vloga raziskovalca in pedagoškega učitelja

Že zelo zgodaj, še pred začetkom pravnškega študija, sem doživljala podobo pravnik skozi literaturo, gledališče in film. Z redkimi izjemami je pravniški poklic v leposlovju simbol birokratske odtujenosti, človeške brezdušnosti in v najboljšem primeru zakotnega pisunstva. Čeprav je skušal Kafka s svojim Procesom upodobiti svoja občutja osamljenosti skozi »duhovno puščavo« svoje okolice, so človeški avtomati, ki so ga obdajali, roboti, s katerimi se je srečeval gospod K., poosebljali Postavo, katere vsebine in smisla niso razumeli. Na svojem poklicnem področju je pravnik v literaturi zelo pogosto poosebljena Postava, brez smisla in vsebine.

Vse od začetka pravnega študija in pozneje v poklicnem delu sem se spraševala, če je taka podoba človeške odtujenosti bistvo pravnškega poklica nasploh ali pa je to le prehodna zgodovinsko vsiljena lastnost, ki jo je mogoče presegati in nazadnje preseči z zavestjo o njeni usodnosti. V literaturi obstaja namreč tudi drugačna podoba o pravniku, vsebinsko sicer redkeje upodobljena. To so osebnosti, polne notranjih dilem, človeških stisk, in ljudje, ki so se bojevali za višjo stopnjo dojemljive pravičnosti. Ne nazadnje so bili in so pravniki tudi filozofi, sociologi, literati, poeti, muziki in politiki.

Ni mogoče zanikati, da pravniki na večini svojih delovnih mest, ki na njih opravljajo

poklicno dolžnost, poosebljajo oblast. Pri tem imam v mislih zlasti zakonodajno, sodno in izvršno oblast. Nevarnost oblasti pa ni samo v tem, da lahko onesreči tiste, ki so ji podrejeni, temveč tudi v tem, da lahko bistveno oškoduje tiste, ki jo izvršujejo. »Vsakdo pa, ki mu je (ali mu je lahko — op. Vo.) poverjena oblast, bi moral osvojiti neko bistveno spoznanje. Spoznanje namreč, da prevzema obenem s prevzemanjem oblasti tudi velikansko odgovornost. Kajti oblasti, njenim razsežnostim in njenim izkušnjavam je immanentna grozilna demonskost.«³

Kazenskopravne norme so večidel zapozneli zapis dela že obstoječih družbenih odnosov in moralnih vrednot. Možnosti, ki so pravnikom na voljo, so: ali da se z njimi sprijaznijo, s takimi, kakršne so, in jih imajo a priori za odsev družbenih odnosov; ali pa da sproti in sistematično spoznavajo družbeno stvarnost, kritično ocenjujejo ustreznost obstoječih norm in iščejo nove, ustrežnejše rešitve; registrirajo in predvidevajo konfliktna situacije, ki nastajajo obenem z zakonodajo, pa tudi zaradi nje; skušajo s svojim delom razreševati nerešeno in iščejo vedno nove možnosti, kako bi se uprli rutini. Posebna komisija, ki je v ZDA preučevala stanje kriminalitete in izdelala vrsto predlogov za boj proti njej, je med drugim tudi priporočila, naj organi kazenskega pravosodja v prihodnje ne delujejo več rutinsko in z zgledovanjem na tradicijo, temveč naj delujejo zavestno, s poslušom za pomanjkljivosti sistema, za svoje napake in z voljo do konstruktivnega tveganja.⁴

Vse to pa pomeni za raziskovalca prava in kršitev pravnih norm, da je dolžan razgrniti vsaj pred pravniki praktiki in študenti svoja spoznanja o nesmiselnosti sedanosti, jih pritegniti s svojimi hipotezami k premišljanju, s pedagoškim delom pa poskušati oblikovati kritično ustvarjalnega, svobodnega človeka, samosvojo osebnost. Takšna težnja pedagoškega delavca vnaša seveda v poslušalce tudi določen nemir in nelagodnost. Kajti človek, ki se odreče svoji osebni edinstvenosti, postane avtomat in se enači z milijoni drugih avtomatov, ki ga obdajajo, se v resnici ne čuti osamljenega in nemirnega. Toda cena, ki jo plačuje za to, je visoka. To je cena izgube lastnega jaza.⁵

Temu lahko dodam še Steinbachovo misel: »Družbeno stvarnost bo v prihodnje obvladovala perfektna tehnika. Izvori ener-

³ Fritz Valentin, Vom rechten Gebrauch der Macht, Zeitschrift für Strafvollzug, Darmstadt, 1969/2, str. 70.

⁴ The Challenge of Crime in a Free Society, Washington 1967, str. 15.

⁵ From Erich, Bekstvo od slobode, Nolit, Beograd 1964, str. 174.

gije bodo bogatejši, proizvodni avtomati učinkovitejši, kompjutorji vedno bolj inteligentni, orožje vedno bolj uničujoče. Z malenkostnim prizadevanjem človeka se bodo sprožili učinki, ki si jih ni mogoče zamisliti. Zato pa bo postajalo vedno bolj pomembno, da bo ta človek — upravljaec ročic — pravilno hotel⁶ in odločal.

O humanizmu

Sodelavci inštituta se pogosto srečujemo z očitkom (izrečenim neposredno ali vsebovanim posredno v odklonilnosti do nekaterih naših stališč), da zagovarjamo nekaj sentimentalni (cmeravi) humanizem v ukrepanju proti storilcem kaznivih dejanj, do ljudi torej, ki povzročajo škodo svojim žrtvam in družbi. Nisem prepričana, da je kdorkoli izmed nas in kadarkoli v resnici razmišljal in deloval v taki smeri. Nekaj pa nas loči od prevladujočega prepričanja že od vsega začetka. To je omajana vera v vzgojno moč represije. Pri tem je zanimivo, da se s takimi očitki srečujemo tudi pri predstavnikih sodstva, za katere smo v naših raziskavah pogosto ugotavljali, da sami (glede na mile kazni, ki jih običajno izrekajo sodišča) niso represivno razpoloženi. S svojimi tezami, da želimo neizdiferencirano zaupanje v moč represije nadomestiti s smotrnostjo sankcij, doslej nismo naleteli na odmev niti v strokovni niti v širši javnosti.

Osebnost pa me že dolgo časa mnogo bolj angažira vprašanje, kaj pomeni represivna dejavnost za tistega, ki naj jo izvršuje kot poklic, kot za tistega, na katerem se represija izživlja. Dozdeva se mi namreč, da se srečujemo ljudje v življenju s tolikšnim številom najrazličnejših pritiskov in izsiljevanj, da bi me preveč zavzeto sočustvovanje z relativno majhnim številom storilcev kaznivih dejanj, ki so tudi uporabljali silo in izsiljevali, lahko pripeljalo v slepo ulico brezizhodnega svetobolja.

Dilema, ki me v resnici zaposluje, je drugačna. Če je vsa zgodovina o kazenskih sankcijah dokazala, da čista represija v veliki večini primerov ni bila učinkovita, kaj potem pomeni vztrajanje pri njej za tiste, ki jo izvajajo po svoji uradni dolžnosti?

Najbolj ilustrativen zgled za takšen tok misli je smrtna kazen. Če pustim ob strani vsa razmišljanja o tem, da s smrtno kaznijo družba ničesar ne rešuje, ker pač mrtvega ne more več obuditi, po Marxu pa nima pravice kaznovati koga zaradi tega, da bi ustražovala

druge,⁷ se sprašujem predvsem, s kakšno pravico nalagamo breme izvršitve ljudem, ki sploh niso ničesar zagrešili. Smrtno kazen izvršujejo po navadi miličniki, policaji. S kakšno pravico jih za vse življenje obremenimo z dejanjem, ki je lahko popolnoma tuje njihovi osebnosti? Njihove notranje tesnobe jih ne more odrešiti dejstvo, da tisti, ki izvršujejo smrtno kazen npr. z ustrelitvijo, ne vedo, katera puška je napolnjena in katera ne.

Drugi zgled: če je mogoče zbrati dokazno gradivo za to, da je kdo storil kaznivo dejanje, s pomočjo tehničnih pripomočkov in razumnega zbiranja materialnih in osebnih dokazov, s kakšno moralno upravičenostjo silimo uslužbenca, ki sami niso storili kaznivih dejanj, ali dopuščamo, da izvajajo priznanje s silo?

Tretji zgled: če je mogoče obvladovati obsojence (kolikor je to pač potrebno) z razumom, besedo, s smotrnimi postopki in fizičnim zavarovanjem, če jih nespremenjene po prestani kazni spuščamo na prostost, s kakšno pravico silimo pazniško osebje ali mu dopuščamo, da pri svojem delu uporablja silo?

Represija in z njo nerazdružno povezana agresija se mi s tega zornega kota prikazujeta pač mnogo bolj nevarni za tiste, ki jo uporabljajo, zagovarjajo ali dopuščajo, kot za tiste, na katerih se izživlja.

Z družbenega vidika je agresija kot dialektična kategorija lahko tudi vzgib napredka. Za posameznika je agresija normalen odziv na napad in ogroženost. Toda za družbo, ki v mirnem času tolerira ali vzpodbuja agresijo kot uradno dolžnost, to je tedaj, ko sta napad in nevarnost minila; za družbo, ki zahteva, da jo uporabljajo ljudje, ki sami niso bili niti niso ogroženi, pomeni agresija gojitev instinktov maščevanja.

Marcuse pravi, da sta dva primarna instinkta — instinkt ohranjanja in instinkt rušenja. Agresija je vedno rušenje. Če gojimo agresijo kot sistem, kot del sistema, potem »dosežemo v družbenem razvoju kaj lahko stopnjo, ko kvantiteta poruši ravnovesje med tema dvema instinktoma. Kolikor bolj prodira agresivnost v družbeno sožitje, toliko bolj si tudi prilagaja psihično strukturo ljudi: posameznik postaja hkrati bolj agresiven, pa tudi bolj upogljiv.«⁸

Agresija (ali represija), ki jo zagovarjajo ali terjajo družbeno odgovorni dejavniki od

⁷ Marx Karl, Die Todesstrafe ..., Marx-Engels Werke, Band 8, Dietz Verl., Berlin 1960, str. 506—509.

⁸ Marcuse Herbert, Aggressivität in der gegenwärtigen Industriegesellschaft, — v Aggression und Anpassung in der Industriegesellschaft, Suhrkamp Verl., Frankfurt a. M. 1968, str. 22.

⁶ Steinbach Karl, Falsch programmiert, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1968, 3. Aufl., str. 58.

ljudi, pomeni obenem tudi slabitev osebnostne odgovornosti zanj; slabitev vesti in zavesti o krivdi. Kajti v tem pa tudi v drugih primerih agresija ni več posledica odločitve posameznika, temveč nekoga, ki je zunaj njega: birokracije, uprave, družbe. S tem postaja človek orodje, razrešen etičnega vidika; orodje, ki ne more biti ne krivo ne odgovorno. Ilustrativna prispodoba za to so zagovori vojnih zločincev. Moderni tehnični pripomočki, sredstva za izvajanje agresije (represije) občutja osebne odgovornosti še zmanjšujejo.⁹

Ce je ideja humanizma vsebovana v težnji, da bi se vsa razpoložljiva materialna in intelektualna sredstva uporabljala v korist optimalnemu razvoju človeške eksistence,¹⁰ potem deluje agresija (represija) kot razruševalna sila in breme v nasprotni smeri. Represivni izvrševalni aparat ni in ne more biti skupek svobodno, avtonomno mislečih in odgovornih ljudi. Čim večji je, tem manjši je narodni potencial ustvarjalnosti, ki je lahko v sodobnosti edina gonilna sila napredka. Kajti v čem je sploh lahko ustvarjalnost človeka, čigar poglavitna naloga je represija?

Paznik (v prenesenem pomenu vsakdo, ki samo nadzoruje ali skrbi za red) je lahko avtonomen gospod ali hlapec. Za majhen narod pomeni veliko število hlapcev njegovo pogubo.

Takšna svoja razmišljanja končujem s hipotezo: če bi se posrečilo inštitutu s svojim eksperimentalnim delom dokazati, da z nerepresivnimi kazenskimi ukrepi in posegi družba in posameznik nista bolj ogrožena kot pa z represivnimi, potem bi bil njegov obstoj v Sloveniji verjetno upravičen. Pri tem je brez pomena, ali bi bili uspehi takšnega dela boljši in večji od uspehov, ki jih lahko dosegamo z represijo. Kajti ustrahovanje — zaradi vsebine, ki mu je imanentna — ni in ne more biti ustvarjalno delo. Šele nerepresivna dejavnost je lahko iztočnica tudi za ustvarjalnost.

⁹ Po Marcuseju, pravtam, str. 24, 25.

¹⁰ Po Marcuseju, pravtam, str. 10.

POSKUS OCENE USPEHOV IN NEUSPEHOV

Za oceno uspešnosti raziskovalne ustanove verjetno ne zadošča ugotovitev, da opravlja naloge, ki so ji poverjene. Dosti bolj bistveno je vprašanje, ali s svojimi proizvodi in družbenimi posegi dosega odzivnost v družbenem prostoru, v katerem deluje.

Sodelavcem inštituta nam je doslej uspelo to, da lahko predlagamo in pojasnujemo svoja spoznanja in stališča v samoupravnih organih, ob oblikovanju zakonskih osnutkov, pred praktiki in študenti. Silno redko in zelo izjemno pa se zgodi, da glas praktika ali družbenega predstavnika pomeni odmev naših stališč v javnosti (eden takih izjemnih primerov je bilo morda stališče slovenskih predstavnikov v zvezni skupščini in srbskih sodnikov ob razpravljanju o poviševanju zagrožene kazni za odvzem motornih vozil). Še toliko manj so praktiki pripravljeni zamenjati represivne posege z drugimi, običajno bolj učinkovitimi delovnimi metodami, zaradi naših sugestij. Represivna usmerjenost med našimi organi pregona in delavci v penitenciarne ustanove se je sicer po letu 1954 neprenehoma zmanjševala. Toda zasluge za to si delavci inštituta v glavnem ne moremo lastiti. To je bila družbena klima v svetu in pri nas, ozračje, ki je obenem z družbenim razvojem nasploh omogočilo tudi nastanek in delovanje inštituta. Za vsem tem pa še vedno živi v javnem mnenju utrjeno prepričanje, da bi imeli manj kriminala in delinkvence, če bi bili bolj agresivni in kruti.¹¹

Kljub vsemu temu pa vendarle mislim, da postaja inštitut, kakršen je, obenem z našimi intimno navzočimi težnjami in hkrati z razumevajočim družbenim ozračjem integralni del našega kulturnega razvoja.

¹¹ Slovensko javno mnenje 69, Pregled skupnih podatkov, Center za raziskovanje javnega mnenja, Ljubljana, julij 1969, pogl. XIII.